

PERCEPCIJA EUROPSKE UNIJE U HRVATSKOJ JAVNOSTI

Božo Skoko

*Sveučilište u Zagrebu,
Fakultet političkih znanosti*

Prethodno priopćenje

Primljeno: ožujak 2007.

Sažetak Na stajališta hrvatskih građana o Europskoj uniji te ishod budućeg referenduma o ulasku Republike Hrvatske u tu zajednicu, izravno će utjecati njihova percepcija Europske unije. Istražujući percepciju Europske unije u hrvatskoj javnosti možemo prepoznati sporne točke u odnosu EU-Hrvatska, naslutiti razloge pada potpore hrvatskih građana ulasku Hrvatske u Europsku uniju te ujedno razumjeti mogućnosti promjene te percepcije. Analizirajući odnose između Hrvatske i Europe posljednja dva desetljeća, autor uočava temelje današnje percepcije Europske unije u odnosima Hrvatske i Europe prilikom raspada Jugoslavije 1991. i stvaranja Republike Hrvatske. Današnja percepcija Europske unije, naime, uvjetovana je ne samo konkretnim očekivanjima (koristima i štetama) u aspektima društvenog i gospodarskog života, već i općim dojmovima građana o EU-u te odnosom Europe prema Hrvatskoj. Istraživanje otkriva kako je razina očekivanja, odnosno nada i strahova te stereotipa o Europskoj uniji uvjetovana i nedovoljnom razinom informiranosti građana o različitim aspektima funkcioniranja Europske unije.*

Ključne riječi Europska unija, Hrvatska, javno mnijenje, percepcija

Formiranje stajališta o Europskoj uniji

O važnosti percepcije u suvremenim političkim i društvenim procesima mnogo je napisano. Živimo u svijetu slika i komunikacijskog kaosa u kojem više nije važno što se uistinu dogodilo,

nego što ljudi misle da se dogodilo. Nije važno kakvo što uistinu jest, nego kako to ljudi doživljavaju. Percepcija i imidž postaju važniji od činjenica. To se očito može primijeniti i na odnos prema Europskoj uniji. Međutim prije nego što pokušamo pronaći odgovor na pitanje – kakva je percepcija Europske unije

* Prikazani rezultati proizašli su iz znanstvenog projekta "Javnost, elite, mediji i komunikacijska strategija ulaska Hrvatske u EU" provedenog uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske.

u hrvatskoj javnosti i kako utječe na formiranje stajališta hrvatskih građana o ulasku Hrvatske u Europsku uniju, navest ćemo nekoliko općeprihvaćenih pristupa proučavanju fenomena formiranja stajališta o europskim integracijama.

Rachel Cichowski (2002: 1243) – koji je istraživao prethodne krugove proširenja Europske unije – navodi da se mogu prepoznati tri pristupa objašnjenju javne potpore integraciji zemalja EU-a: utilitarno i vrijednosno objašnjenje te objašnjenje sa stajališta političke ekonomije. Utilitarno se objašnjenje temelji na pretpostavci da individualni odnos prema europskim integracijama proizlazi iz analize dobiti i gubitaka u smislu kvalitete života građana. Vrijednosno objašnjenje podrazumijeva da su određene vrijednosne orijentacije, kao što su postmaterijalističke vrijednosti, “pogodnije tlo” za prihvaćanje integracijskih procesa od drugih vrijednosnih orijentacija. Treće se objašnjenje temelji na pretpostavci da pozitivna makroekonomska situacija i trendovi pozitivno utječu na ocjenu procesa koji su doveli do njih, pa bi se time mogao objasniti i pozitivan ili negativan odnos građana prema europskim integracijama. Toj listi javne (ne)potpore europskim integracijama pridodaju se još i politički razlozi, kao što je odnos između nacionalnih i supranacionalnih institucija te teorija društvenog kapitala (Bagić i Šalinović, 2006: 155-180).

Utilitarni pristup objašnjenju javne potpore europskim integracijama jedna je od najviše istraživanih teorijskih perspektiva, pa se stoga pojavljuje u nekoliko varijanti. U prvoj varijanti, koju možemo nazvati objektivnom, fokus se usmjerava na direktne ekonomske interese što ih pojedine skupine imaju

od integracijskih procesa. Pretpostavka je da se u svakom društvu mogu prepoznati određene skupine koje imaju veću direktnu korist od drugih, ali i skupine koje imaju veću direktnu štetu od drugih. U skladu s takvom pretpostavkom, ali i teorijskim modelom ekonomski motiviranoga glasanja, očekuje se da će među njima postojati značajna razlika u potpori europskim integracijama. Skupine za koje se pretpostavlja da imaju veću korist od integracijskih procesa jer su konkurentnije na zajedničkom tržištu jesu mlađi, obrazovaniji, oni koji zauzimaju više socijalno-profesionalne pozicije te oni s višim prihodima. Suprotno tome, niže obrazovani, fizički radnici i osobe s nižim prihodima imaju više štete nego koristi od procesa europskih integracija (zbog manje direktne konkurentnosti), pa se očekuje da će stoga biti manje spremni podržati procese integracije (Gabel i Palmer, 1995). Druga varijanta utilitarističkog objašnjenja temelji se na subjektivnoj procjeni ekonomske situacije te na procjeni potencijalnih osobnih koristi i šteta od ulaska zemlje u EU. Pritom je glavni naglasak na percepciji umjesto na objektivnom položaju osobe u društvenoj strukturi, stoga tu varijantu i nazivamo subjektivnom. U biti, utilitaristički model objašnjenja ne ograničava se samo na ekonomske argumente. Cichowski u tu skupinu objašnjenja stavlja i argumente koji podrazumijevaju da ulazak u EU za tranzicijske zemlje znači jamstvo nastavka političkih reformi i političke stabilnosti, odnosno jamstvo udaljavanja od totalitarnih komunističkih režima (Cichowski, 2000: 1243).

Utilitaristički model objašnjenja javne potpore europskim integracijama u novije vrijeme nailazi na kritike koje

primarno idu u dva smjera. Prvi smjer naglašava političke činitelje, i to prije svega u smislu utjecaja percepcije nacionalne vlade i nacionalnih institucija te stranačke pripadnosti, što je nastavak argumentacije već poznate i u starim članicama. Drugi smjer kritike naglašava važnost nacionalnog identiteta, nacionalne isključivosti i otvorenosti prema drugim kulturama. Unija ipak ne znači samo ekonomsku integraciju i slobodnu trgovinu, nego ima i svoju kulturnu i simboličku dimenziju te političku dimenziju u smislu utjecaja na nacionalni identitet i suverenitet.

McLaren (2002: 551) pokazao je da se na temelju otvorenosti prema drugim kulturama može precizno predvidjeti jačina potpore EU-u. Carey (2002: 387) pak smatra da je odnos prema EU-u uvjetovan i osjećajem nacionalnog identiteta, gotovo podjednako kao i utilitarističkim motivima. No bez obzira na kritički odnos prema utilitarističkom objašnjenju javne potpore EU-u većina istraživanja pokazuje da ono ima važnu ulogu u procesu objašnjavanja javne potpore europskim integracijama i povjerenju u EU.

U hrvatskom javnom diskursu utilitaristička je perspektiva jedna od dominantnih perspektiva iz kojih se promatra proces hrvatskog priključenja EU-u. Redovito se govori o prednostima ulaska, odnosno analiziraju se koristi i štete od (ne)ulaska Hrvatske u Europsku uniju. Politički akteri očekuju da građani percipiraju koristi i štete od ulaska Hrvatske u EU te se nadaju da će u slučaju referendumu o ulasku u EU svoj sud donijeti na temelju racionalne kalkulacije koristi i šteta. Međutim takvu reakciju hrvatskih građana teško je očekivati zbog više razloga,

a prije svega zbog nedovoljne količine informacija i nezainteresiranosti. Jasno, to ne isključuje činjenicu da većina hrvatskih građana ima vlastita očekivanja od ulaska Hrvatske u EU, zasnovana na vlastitim uvjerenjima, stereotipima, informacijama i dezinformacijama.

Kako bi utvrdili u kolikoj mjeri hrvatski građani uistinu uzimaju analizu troškova i koristi kao čimbenike potpore ulasku Hrvatske u Europsku uniju, Dragan Bagić i Ante Šalinović (2006: 155-180) proveli su istraživanje koje je pokazalo da se stavovi o ulasku u EU formiraju na relativno površnoj razini, bez racionalne kalkulacije i odgovarajuće količine informacija. Oni tvrde da se opća očekivanja na temelju kojih se može predvidjeti konačan stav o ulasku u EU formiraju više impulzivno nego kao rezultat racionalne procjene. To je očito rezultat činjenice da je informiranje o svim aspektima ulaska Hrvatske u Europsku uniju nedovoljno ili loše te da javna rasprava o toj problematici nije kvalitetna. Poznato je da su rijetke otvorene javne rasprave koje se vode pred građanima i kojima je cilj pomoći građanima u stvaranju i artikulaciji njihovih stavova, bez obzira na to bili oni pozitivni ili negativni. Dosadašnji pokušaji da se građani informiraju bili su uglavnom orijentirani na pružanje osnovnih informacija o institucionalnom uređenju EU-a. Uglavnom su to bili pasivni oblici komunikacije kao što su brošure, leci, *web*-stranice, kvizovi i radionice za mlade, što nije najprikladnije za pristup najširoj populaciji. Najšira populacija uglavnom nije zainteresirana za teme vezane uz institucionalno uređenje EU-a te nije spremna uložiti trud što ga zahtijevaju takvi pasivni oblici komunikacije (Bagić i Šalinović, 2006: 160).

Autori istraživanja zaključuju da je odluka o ulasku u EU iz perspektive hrvatskih građana mnogo više od hladne racionalne odluke utemeljene na analizi troškova i koristi, te se pokazuje izrazito složenim društveno-političkim fenomenom kroz koji se prelamaju različiti aspekti aktualne društvene, političke, gospodarske i socijalne stvarnosti Hrvatske.

Što je posebno važno za ovaj rad, oni smatraju da je upravo utjecaj percepcije Europske unije, posebice njezina ponašanja prema Hrvatskoj, najvažniji aspekt političke dimenzije hrvatskog priključivanja EU-u. Dodaju kako su pitanja Domovinskog rata, suđenja za ratne zločine hrvatskim braniteljima i s tim povezano pitanje suradnje s Međunarodnim sudom za ratne zločine na području bivše Jugoslavije ključna politička pitanja koja određuju većinu drugih političkih pitanja u Hrvatskoj te se pojavljuju kao potencijalni konkurent utilitarističkom objašnjenju (ne)potpore ulasku u EU i kao povod eventualnoj racionalizaciji općih očekivanja.

Povratak Hrvatske Europi 1991. – temelj suvremene percepcije Europske unije

Značajan je dio hrvatskih građana krajem osamdesetih godina prošlog stoljeća priželjkivao raspad Jugoslavije jer su u njemu vidjeli mogućnost konačnog osamostaljenja Hrvatske i vraćanja “zapadnoeuropskom civilizacijskom krugu”. Pritom su se pouzdavali u potporu institucija Europske zajednice, odnosno zemalja s kojima ih povezuje zajednička povijest i kultura. Srbijanski predsjednik Slobodan Milošević ubrzao je cjelokupni proces kad je 1991. uz pomoć jugoslavenske vojske krenuo u svrgavanje demokratski izabranih vla-

sti u Sloveniji i Hrvatskoj te zauzimanje teritorija u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, pozivajući se na ugroženost tamošnjih srpskih zajednica. U tom trenutku oči hrvatskog naroda bile su uprte u Europu s logičnim očekivanjem da će ga zaštititi od velikosrpske agresije i priznati mu samostalnost i neovisnost kao naciji sa stoljetnom državnostvornošću. Osim izjava tadašnjih političkih dužnosnika o tome su slikovito svjedočili i izvješeni barjaci Europske zajednice po hrvatskim trgovima i poziv hrvatskih intelektualaca europskim političarima da pruže potporu Hrvatskoj. Međutim Europa u koju se Hrvatska pouzdavala očito je bila zatečena agresijom u višenacionalnoj Jugoslaviji i nije znala kako se postaviti prema republikama koje su htjele postati novim državama na karti Europe.

O tom pouzdanju u Europu 1991. Pavao Novosel kaže kako su procesi koji su slijedili razbili hrvatski romantičarski odnos prema Zapadu. “*Bio je to svijet iluzija u kojemu su se Hrvati po svojem geografskom smještaju, po svojoj povijesti, po svojim doprinosima svjetskoj kulturi, po svojoj civiliziranosti, po svom nacionalnom karakteru smatrali neprijepornim dijelom Europe. Doduše, Hrvati su pritom bili svjesni da su nekakav ‘manji’ partner te šire civilizacije (premda za takvo mišljenje nema pravih povijesno utemeljenih razloga). Ipak, i u takvoj skromnoj definiciji, Hrvati su sebe smatrali narodom koji Europa u toj ulozi prihvaća i priznaje, ako ne već kao sebi posve ravnoga a onda barem kao siromašnjijega prvoga rođaka*” (Novosel, 1991: 25). Dodaje kako je velikosrpska agresija na Hrvatsku bila svojevrsan “povratak u realnost”. Naime Europa (od koje se “očekivalo da pritekne u pomoć”) ostala je skrštenih ruku pro-

matrajući razaranja i ubijanja, dijeleći packe i sumnjajući u sposobnost opstanka Hrvatske kao samostalne države. “Dakle, možemo slobodno reći, da nas je ta Europa, čijim se integralnim dijelom smatramo, ostavila na cjedilu. Istini za volju treba naglasiti da u tome nisu svi članovi europske zajednice postupali jednako” (ibid.). Međutim Novosel dodaje kako je upravo to “otrežnjenje” pozitivno djelovalo na “hrvatsku samodefiniciju”, odnosno da je potaknulo hrvatski narod da počne učiti “tko smo i što smo i kakvo nam prema tome mjesto pripada u tom novom svijetu”.

Slično o ulozi Europe u jačanju hrvatskog identiteta razmišlja i Stan-ko Lasić. “Za nas je Europa bila simbol slobode, demokracije i prava naroda na samostalan život, dakle naš prirodni saveznik u čije smo krilo hrlili, a ona nas je gledala začuđenim očima pa se čak i pomalo prezirno smijala našoj želji da se konstituiramo kao povijesni subjekt. Mi uporno nismo željeli vidjeti ovo lice Europe, nego smo se na nju oslanjali kao na jedinoga saveznika. Srećom, događaji su se razvijali tako da našu iluziju nismo preskupo platili. Stekli smo dragocjeno iskustvo i bilo bi kobno da na njega opet zaboravimo” (Lasić, 1992: 15).

Francuski filozof Alain Finkielkraut nudi svojevrstan odgovor i na Novoselove i na Lasićeve teze tvrdeći kako Europa uopće nije poznavala hrvatsku povijest te da je za nju sama Jugoslavija bila dovoljno stara nacija. “Intelektualci i političari, koji o tome narodu govore kao o ‘plemenu’, otkrivaju dakle vlastito duboko nepoznavanje povijesti. Da su htjeli vidjeti što se događa, njihovo bi neznanje raspršio oblik koji je ovaj rat poprimio. Naime, agresija nije bila usmjerena tek na vojni i industrijski potencijal Hrvatske, već na sam njezin europeizam.

Dok je europska elita bila zabrinuta nad ‘tribalizmom’ Hrvata, Europa je na tlu Hrvatske gubila svoje romaničke i barokne crkve, jednako kao i svoje mletačke palače” (Finkielkraut, 1992: 27).

Na sličnom je tragu u otkrivanju hrvatskog identiteta i Marko Goluža, koji drži da je hrvatski identitet zasnovan na dobrim tradicijama srednjoeuropskih i mediteranskih krugova. “Hrvatska je ušla u svoju samostalnost s dvije velike zablude. Prvo, mi smo mislili da taj dio svijeta o nama zna koliko želimo da zna jer se osjećamo pripadnicima zapadne civilizacije i kulture. I da zato što zna da će nas automatski štiti. Razočarali smo se u oba aspekta!” (Goluža, 2001: 479).

Dio onih pak koji su poznavali hrvatsku europsku prošlost ili su o njoj doznali tijekom rata Hrvatskoj su počeli zamjerati zbog aktualnog “neueuropskog ponašanja” tijekom Domovinskog rata. Alain Finkielkraut tome je posvetio zanimljiv esej iz kojeg objavljujemo ulomak. “I kada Hrvati tvrde da od Srbije brane i svoj nacionalni identitet, i svoju pripadnost Zapadu, njihova krivnja u očima službenih predstavnika Zapada izgleda još veća. Kada kažu da je njihova nacija domorodna deklinacija njihova zapadnjaštva, zasebna inačica kudikamo šire povijesti koju su obilježili katolicizam, renesansa, reformacija, pro-*ture*reformacija i prosvjetiteljstvo, oni se samo još dublje zakopavaju. Kada najavljuju da zapravo s Jugoslavijom umire panslavizam – ta romantičarska ideja, prema kojoj su mimo raskola između Rima i Bizanta i mimo drevne podjele Istoka i Zapada, svi slavenski narodi raštrkani pripadnici jedne velike nacije, oni sami sebi zadaju smrtni udarac. (...) Vi se u kulturnom pogledu želite smjestiti na Europski Zapad ali – poput jek

vraća im se prigovor – upravo dok podižete 'kulturnu branu' između sebe i Srba, dok potonjima pripisujete neprebrodiv alteritet, iznevjerili ste sebe u istinskom europskom duhu. Pobornici ovakvog stajališta, koje nam se čini pomalo licemjernih imajući u vidu okolnosti u kojima su izrečene, tvrde kako europska misao prekoračuje svoje granice umjesto da se u njih zatvara, i da ih relativizira, umjesto da ih čini bitnim. Kao u najmračnijim vremenima Staljinizma i njegovih iskrivljenih stvarnosti, Hrvati su bili optuženi da Srbiju žele odgurnuti izvan civilizacije, istodobno dok su njihovu uljudbu gađali bombama, dok su njihovi najstariji spomenici bili zacrtani kao prvenstveni ciljevi na nišanskoj spravi, i dok je srpska vojska, sa sračunatim divljaštvom, do temelja rušila sva mjesta koja su tako nedvojbeno pripadala zapadnoj tradiciji” (Finkielkraut, 1992: 72).

Očito u svakom zlu ima i dobra, pa je razdoblje Domovinskog rata, koje možemo nazvati razdobljem oduševljenja vlastitom samostalnošću i razdobljem razočaranja svijetom, sigurno utjecalo na okretanje samima sebi i preispitivanje vlastitoga identiteta.

Međutim u stvaranju, odnosno redefiniciji novoga hrvatskog identiteta tijekom devedesetih godina, unatoč svemu “europska pripadnost” ostala je trajna konstanta. Čitajući hrvatsku literaturu nastalu posljednjih petnaestak godina, možemo pratiti redovito isticanje hrvatske pripadnosti “naprednoj” zapadno-europskoj civilizaciji, kao svojevrsnu nužnost ili opravdanje. Jasno je da je duga povijest hrvatskog naroda u njegov moderni identitet ugradila i kamenčice cjelokupnoga povijesnog hoda i kulturnog naslijeđa, pa tako – Zapadne Europe, ali i Balkana, od kojeg se ne može pobjeći iako ga se često negira.

No činjenica je da će hrvatski narod i njegov *identitet* u budućnosti biti, prije svega, ono što on osobno prepoznaje i usvaja kao svoje, odnosno njegova samodefinicija i vlastito poimanje. Međutim nikada nećemo moći pobjeći od svoje europske sudbine, uz koju nas je vezivala zemljopisna, povijesna, ali i politička određenost. Isto tako treba pretpostaviti da je “neuspješan povratak Hrvatske Europi” 1991, odnosno nesnalaženje Europe tijekom izbijanja sukoba u bivšoj Jugoslaviji ipak ostavilo trag i na aktualnu percepciju suvremene Europske unije, baš kao i odnos Europske unije prema Hrvatskoj u prošlom desetljeću.

Put Hrvatske prema članstvu u Europskoj uniji

Odmah nakon međunarodnog priznanja Republike Hrvatske 1992, koje je vratilo tračak nade i povjerenje u Europu kao “zaštitnicu mlade hrvatske države”, hrvatske vlasti javno su izražavale svoje opredjeljenje za punopravno članstvo RH u Europskoj uniji. Ali najprije ratna zbivanja, a potom i usporavanje demokratskog napretka, odnosno prigovori međunarodne zajednice zbog sporog zaživljavanja demokracije u zemlji prolongirali su Hrvatskoj europsku budućnost. Tek početkom 2000. godine i s promjenom vlasti započeo je otklon od autoritarnog oblika vladavine, a time i institucionalno približavanje Hrvatske Europskoj uniji. Podsjetimo, naklonost europskih političara prema Hrvatskoj rezultirala je predajom službenog zahtjeva Hrvatske za primitak u punopravno članstvo u Europskoj uniji 21. veljače 2003. u Ateni, čime je započeo formalni proces primitka. Time je Hrvatska, nakon Slovenije, postala prva zemlja bivše Jugoslavi-

je koja je započela proces približavanja Europskoj uniji. Demokratski proces nastavio se i nakon promjene nositelja vlasti 2003, a time i uspješno približavanje Hrvatske Europskoj uniji. O tome je najprije posvjedočio – pozitivan *avis*, odnosno mišljenje Europske komisije o zahtjevu Hrvatske za članstvo u Europskoj uniji, koje je objavljeno 20. travnja 2004. Nakon pozitivnog *avisa* uslijedio je miran period hrvatsko-europskih odnosa, ali očekivani pregovori s Europskom unijom nisu započeli u planiranom roku, prije svega zbog, kako je istaknuto, nedovoljne suradnje sa Sudom za ratne zločine u Den Haagu (Haški sud). Nakon što su hrvatske vlasti učinile sve što se od njih očekivalo u vezi s tim pitanjem (najvažnija točka suradnje bilo je lociranje, uhićenje i izručenje optuženoga generala Ante Gotovine, koji je bio u bijegu od 2002), pregovori o pristupanju Hrvatske Europskoj uniji započeli su u listopadu 2005, što predstavlja završni dio puta do punopravnog članstva u EU-u.

Sagledavajući suvremene odnose Hrvatske i Europe (razdoblje 1990-2005), možemo uočiti sljedeća razdoblja,

odnosno neke prijelomne godine u tom periodu te s njima povezati promjene u međusobnoj percepciji:

1991. Agresija na Hrvatsku – velika hrvatska očekivanja i razočaranja Europom;

1992. Europsko priznanje Hrvatske – tračak nade i okretanje k Europi;

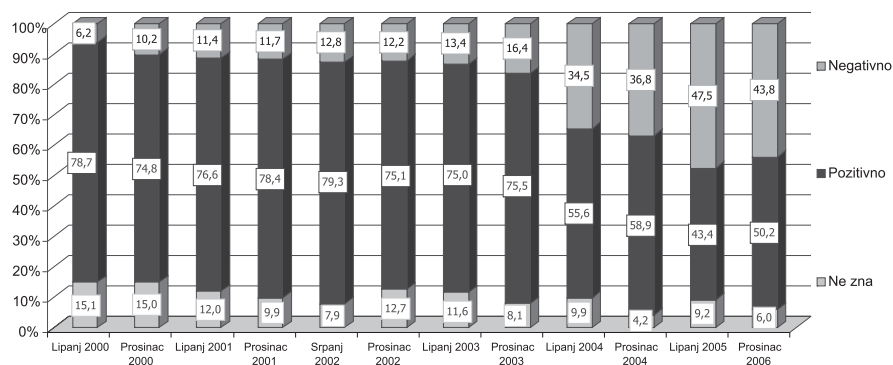
1995-1999. Poratno razdoblje i proces izgradnje demokratske države – vrijeme europskoga razočaranja Hrvatskom;

2000. Početak institucionalnog približavanja Hrvatske Europskoj uniji – novo razdoblje nade i velikih očekivanja;

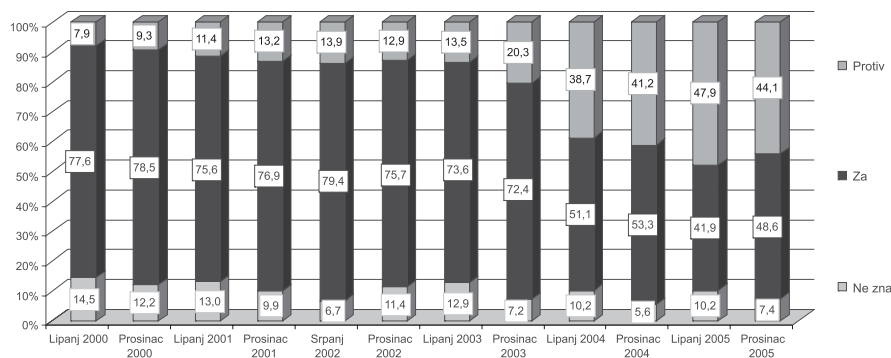
2004. Početak pada potpore hrvatskih građana ulasku Hrvatske u Europsku uniju – početak kritičkoga preispitivanja Europske unije.

S početkom institucionalnih odnosa Vlade Republike Hrvatske i Komisije Europske unije 2000. započelo je i sustavno istraživanje hrvatskoga javnog mnijenja o EU-u. Krajem 2003. zabilježen je kontinuiran pad potpore hrvatskih građana primanju Republike Hrvatske u članstvo Europske unije.

Slika 1. Opće mišljenje hrvatskih građana o Europskoj uniji (usporedba 2000-2006) Istraživanje provela agencija GFK u razdoblju 2000-2006, N=1000

Slika 2. Sklonost hrvatskih građana prema ulasku Hrvatske u Europsku uniju (usporedba 2000-2006) Istraživanje provela agencija GFK u razdoblju 2000-2006, N=1000

Iz grafičkog prikaza, na kojem su usporedno prikazani rezultati istraživanja općeg mišljenja hrvatskih građana o Europskoj uniji tijekom razdoblja 2000-2006. (sl. 1) moguće je vidjeti kako je pozitivno mišljenje prevladavalo u lipnju 2000. Manje promjene u percepciji događale su se sve do kraja 2003. kada je došlo do promjene vlasti i povratka Hrvatske demokratske zajednice na vlast. Iako je nova vlast intenzivno nastavila proeuropsku politiku, potpora Europskoj uniji kontinuirano je i prilično rapidno počela opadati. Razlozi za to mogu se tražiti u angažiranijem odnosu hrvatske Vlade prema Europskoj uniji te većim ustupcima i pritiscima iz Bruxellesa, posebice u pogledu izručenja hrvatskoga generala Ante Gotovine, optuženog za ratne zločine.

Usporedimo li te podatke o percepciji Europske unije u hrvatskoj javnosti s podacima o potpori hrvatskih građana ulasku Hrvatske u tu zajednicu, možemo reći kako su ta dva pokazatelja međusobno uvjetovana i povezana. Naime razina gubitka potpore ulasku Hrvatske u Europsku uniju gotovo

je identična s razinom pada pozitivnog mišljenja hrvatskih građana o EU-u. Otud možemo pretpostaviti da ćemo istraživanjem percepcije Europske unije u hrvatskoj javnosti moći otkriti i odnos prema ulasku Hrvatske u EU, odnosno uočiti razloge zbog kojih su hrvatski građani bili sve neskloniji približavanju Hrvatske toj zajednici.

Rezultati istraživanja percepcije Europske unije u hrvatskoj javnosti

Kako bi se utvrdila temeljna stajališta hrvatskih građana o Europskoj uniji te njihova percepcija te zajednice, provedeno je terensko istraživanje na razini Republike Hrvatske. Istraživanje je provedeno metodom intervjua "licem u lice" na uzorku od 2000 ispitanika starijih od 15 godina¹. Istraživanje, čiji je naručitelj bila Delegacija Europske unije u Hrvatskoj, provedeno je između 12. veljače i 5. travnja 2006. godine. Glavni cilj istraživanja bio je saznati

¹ Istraživanje je provela agencija Puls iz Zagreba.

kako ispitanici doživljavaju Europsku uniju, odnosno istražiti percepcije i stajališta hrvatskih građana o EU-u te uzroke takve percepcije. Postavljeno je niz pitanja o EU-u, njegovoj percepciji u očima hrvatskih građana te strahovima i očekivanim koristima od ulaska u tu zajednicu.

Ispitanicima je najprije postavljeno otvoreno pitanje o asocijacijama koje im prvo “padnu na pamet” na spomen Europske unije. Ispitanici su dali niz odgovora od kojih su mnogi bili opći i neutralni. Sljedeće asocijacije bile su najzastupljenije: *Zajednica europskih zemalja / Ujedinjena Europa, Europa bez*

granica i euro. Ostale su asocijacije toliko različite i individualne da ih nije moguće podvesti pod značajniji postotak. Uglavnom, rezultati su pokazali da 14% ispitanika pomisli na nešto loše kada čuje sintagmu “Europska unija”. Otprilike 7% povezuje EU s boljom budućnošću, a 7% s nečim dobrim, što pokazuje da su ispitanici podijeljeni u svojim spontanim promišljanjima o Europskoj uniji. Drugim riječima, prve reakcije na Europsku uniju gotovo su podjednako podijeljene na pozitivne i negativne, s tim da su ipak nadmoćnije one asocijacije s negativnim predznakom.

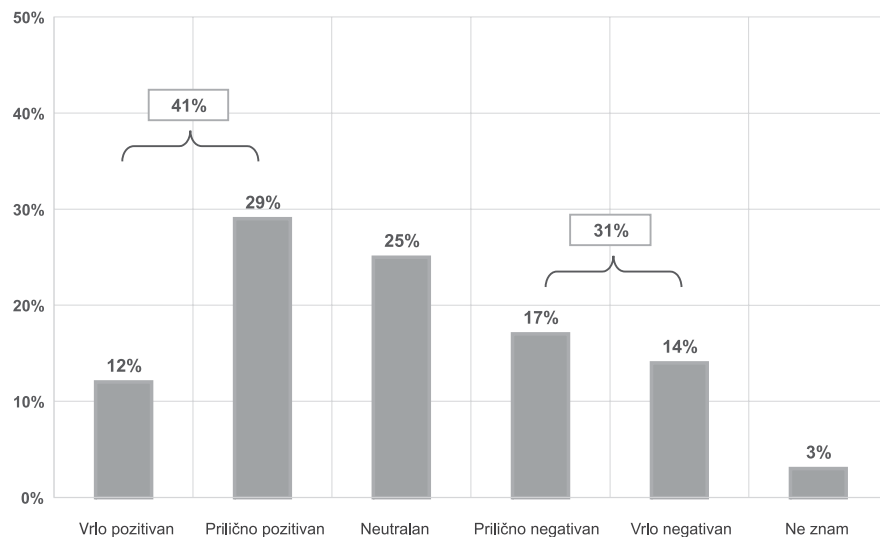
	%
Uzorak	2000
Negativne asocijacije	43%
Pozitivne asocijacije	39%
Neutralne asocijacije	18%
Ukupno	100%

Kako bi se shvatio opći odnos hrvatskih građana prema Europskoj uniji, ispitanici su bili zamoljeni da iznesu svoje opće osjećaje o EU-u. Naznačeno im je da tu ne uključuju svoja stajališta o eventualnom hrvatskom članstvu u Europskoj uniji te da nemaju u vidu aktualne odnose Hrvatske i Europske unije. Ispitanici su u 41% slučajeva imali pozitivne, a u 31% negativne dojmove.

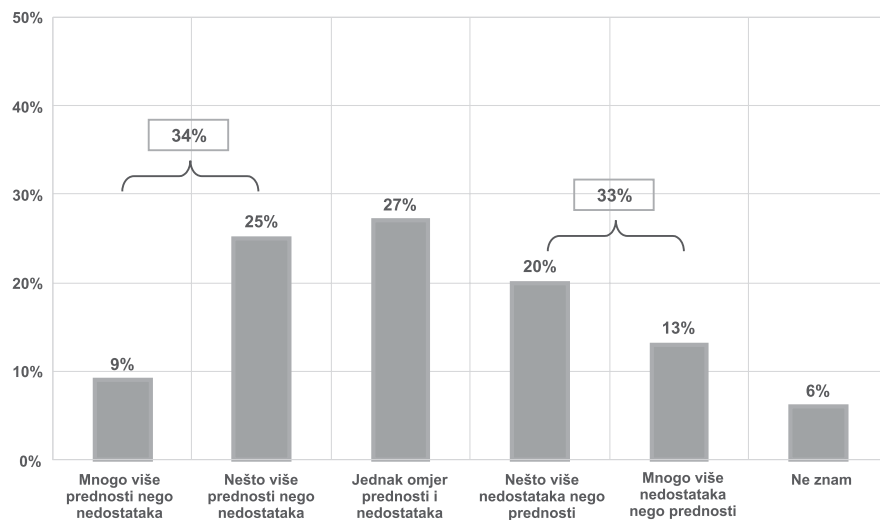
Kako bi se dobila informacija o tome kako hrvatski građani percipiraju život u Europskoj uniji, odnosno kako doživljavaju njezine gospodarske

aspekte, zamoljeni su da iznesu svoja mišljenja o tome – je li Europska unija donijela više prednosti ili nedostataka običnim građanima u državama članicama. Rezultati pokazuju podijeljenost; gotovo jednak broj ispitanika smatra da im je život u Europskoj uniji donio prednosti (34%), a da je donio nedostatke smatra 33%. Četvrtina ispitanika (27%) smatra da EU običnim građanima novih država članica donosi podjednak broj prednosti i nedostataka.

Slika 3. Koji je vaš opći stav prema Europskoj uniji ne razmišljajući o eventualnom hrvatskom članstvu i odnosima između Hrvatske i Europske unije?

Slika 4. Prema vašim informacijama, je li EU donio više koristi ili nedostataka običnim građanima država članica od svog osnutka do danas?

Percepcija EU institucija

Svjesni smo da su u hrvatskoj javnosti prisutni različiti stereotipi, pa i dezinformacije o funkcioniranju Europske unije i njezinih institucija. Kako

bismo saznali kako hrvatski građani doživljavaju institucije Europske unije, iznijeli smo niz tvrdnji koje su ispitanici morali ocijeniti točnima ili netočnima.

Od svih tvrdnji vezanih za institucije Europske unije najveći dio ispitanika (njih čak 60%) smatra da su institucije EU-a učinkovite i da dobro funkcioniraju, dok četvrtina ne dijeli njihovo mišljenje. Ispitanici stariji od 60 godina imaju manje povjerenja u institucije EU-a, dok ih oni s visokim obrazovanjem smatraju učinkovitima. Malo više od polovice ispitanika (53%) smatra da je EU previše birokratiziran, dok 22% smatra da to nije točno. Međutim 25% ispitanika nije znalo odgovoriti na ovo pitanje, što znači da nemaju čvrsto mišljenje o birokraciji Europske unije, ali i da su nedovoljno informirani o ovoj temi. Muški ispitanici, ispitanici do 60 godina starosti i ispitanici s fakultetskom diplomom skloniji su mišljenju da je EU birokratiziran. Ispitanici stariji od 60 godina imali su najviše odgovora "ne znam". Pedeset dva posto sudionika istraživanja ne misli da sve države članice imaju jednak utjecaj u institucijama Europske unije, dok trećina (35%) misli da imaju. Žene i oni stariji od 60 godina bili su manje skloni

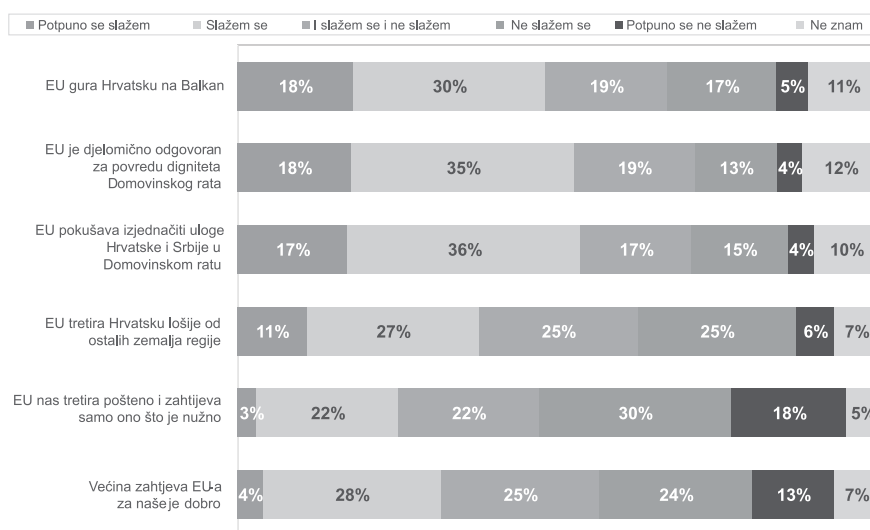
tu tvrdnju ocijeniti netočnom, dok su obrazovaniji ispitanici bili skloniji složiti se s njom. Također, više od polovice Hrvata (54%) ne misli da građani Europske unije imaju direktan utjecaj na način rada institucija EU-a, dok jedna četvrtina (27%) misli da ima.

Percepcija odnosa Hrvatske i Europske unije

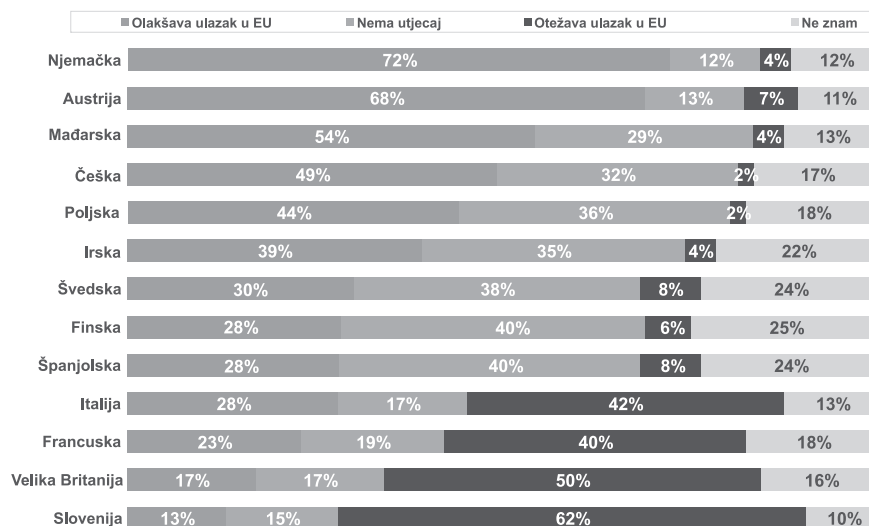
Kao što je spomenuto, u hrvatskoj javnosti postoje stereotipi i dezinformacije o Europskoj uniji, a posebice u njezinu odnosu prema Hrvatskoj kao potencijalnoj članici. Kako bismo saznali koliki utjecaj imaju te pojedine tvrdnje koje se pojavljuju u hrvatskoj javnosti, a time i kakva je percepcija Europske unije, iznijeli smo niz tvrdnji, a ispitanici su izrazili svoje slaganje ili neslaganje.

Potvrdila se naša pretpostavka da je jedan od razloga euroskepticizma u Hrvatskoj način na koji Europska unija tretira Hrvatsku u političkom smislu, odnosno percepcija hrvatskih građana

Slika 5. Slaganje s tvrdnjama o odnosu Europske unije prema Hrvatskoj

Slika 6. Kako biste ocijenili utjecaj sljedećih država na hrvatski ulazak u Europsku uniju?

tog odnosa. Osjećaj nepravednog tretiranja Hrvatske od strane EU-a očito je rezultat političkih zahtjeva glede hrvatskog članstva vezanog za suradnju s Haškim sudom. Većina građana (52%) ima osjećaj da EU pokušava izjednačiti ulogu Hrvatske i Srbije u Domovinskom ratu, što je činjenica koja je u izravnoj vezi sa zahtjevima za suradnjom s Haškim sudom. U bliskoj je vezi s tim tvrdnjama i stajalište velikog broja građana (gotovo 50%) da je EU odgovoran za povredu digniteta Domovinskog rata te osjećaj da EU "gura Hrvatsku natrag na Balkan".

Percepcija građana o utjecaju pojedinih država članica na hrvatski ulazak u EU prilično je očekivana. Većina građana doživljava Njemačku (72%), Austriju (68%) i Mađarsku (54%) kao države koje će učiniti ulazak Hrvatske u EU lakšim. Kao državu koja nastoji otežati ulazak Hrvatske u Europsku uniju građani u prvom redu ističu Sloveniju (62%), što je posve očekivano s obzi-

rom na povremene pogorišne incidente i zategnute međudržavne odnose. Ostale države koje Hrvati negativno percipiraju jesu Velika Britanija (50%), Italija (42%) i Francuska (40%). Međutim jedno drugo istraživanje (Eurobarometar, jesen 2005. i 2006.)² pokazuje da je takva percepcija prilično pogrešna. Naime činjenice pokazuju da Nijemci primjerice i nisu tako skloni ulasku Hrvatske u EU te da se Slovenci ipak nalaze među zagovarateljima Hrvatske u EU-u. Prema tom europskom istraživanju iz 2005. više je protivnika nego zagovornika hrvatskoga članstva bilo u Njemačkoj, Finskoj, Francuskoj i Luksemburgu, dok su Talijani u vezi s tim bili podijeljeni. U jesen 2006. više je protivnika nego zagovornika hrvatskoga članstva bilo u Njemačkoj, Italiji, Luksemburgu i Britaniji, dok su Finci podijeljeni.

² http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm, 10. 12. 2006.

Top-ljestvica potpore (više od 50%) hrvatskom članstvu u Europi 2006. izgledala bi ovako: Slovačka, Češka, Poljska, Mađarska, Švedska, Malta, Letonija, Cipar, Grčka, Nizozemska, Slovenija, Estonija, Danska, Belgija, Litva, Irska, Austrija. Dakle Hrvatska ima najveću potporu uglavnom među narodima zemalja novih članica EU-a, s kojima nas veže zajednička komunistička prošlost, ali i iz kojih u Hrvatsku redovito dolazi značajniji broj turista. Jasno, u interpretaciji navedenih rezultata treba razlikovati potporu građana (koja je istraživana) i političkih elita (koju je teže istražiti). One često nisu suglasne zato što građani uglavnom reaguju emocionalno i na temelju manjeg broja informacija (dojmova), a predstavnici vlasti uglavnom pragmatično i na temelju većeg broja informacija. No navedeni rezultati mogu nam svakako koristiti u otkrivanju i tumačenju prisutnih stereotipa u pogledu odnosa Hrvatske i europskih država.

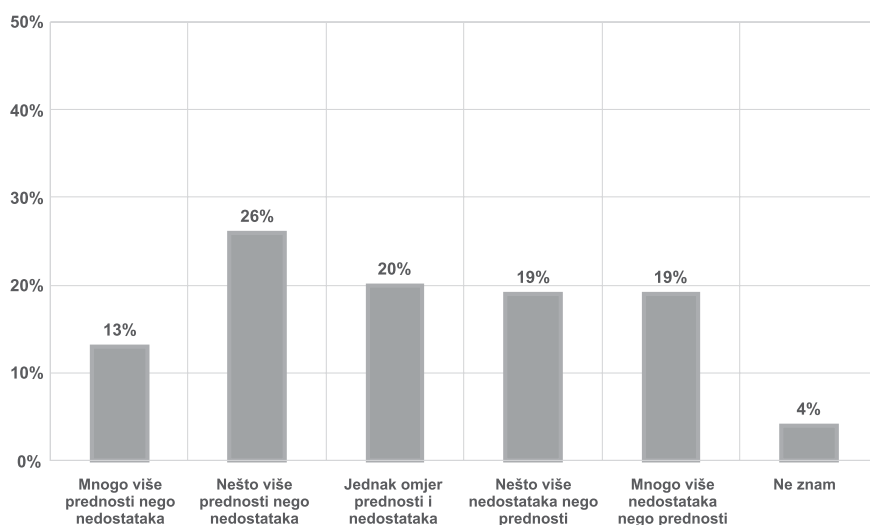
Očekivanja i strahovi od ulaska Hrvatske u Europsku uniju

Očekivanja građana od ulaska Hrvatske u Europsku uniju rezultat su različitih čimbenika, među kojima su sigurno najvažniji informacije i znanje o načinu funkcioniranja Europske unije i utjecaju koji EU ima u ostalim državama članicama, posebice u novim članicama.

Kada govorimo o općim očekivanjima od članstva u EU-u, građani su podijeljeni u dvije jednake skupine. Trideset devet posto građana smatra da će hrvatska profitirati ulaskom u EU, dok 38% smatra da će Hrvatska biti suočena s nizom zapreka.

Građani su puno manje entuzijastični glede vlastite, osobne koristi koju bi stekli hrvatskim članstvom u Europskoj uniji nego prema benefitima cijele države. To se može interpretirati kao izraz skromnosti ili kao osjećaj da pozitivne makroposljedice neće biti prene-

Slika 7. Uzimajući sve činjenice u obzir, smatrate li da će Hrvatska imati više koristi ili više nedostataka postane li punopravna članica Europske unije?

sene na mikrorazinu u relativno kratkom periodu.

Većina građana očekuje pozitivne učinke od članstva, i to većinom u neekonomskim područjima. Velika većina (više od 50%) očekuje izniman napredak u kvaliteti obrazovanja i zaštiti okoliša. U područjima više usmjerenim prema ekonomskim pitanjima i životnom standardu građani su jednako podijeljeni u dvije grupe. Kad je riječ o životnom standardu, zdravstvenom sustavu, izvozu hrvatskih proizvoda, socijalnoj skrbi, nivou nezaposlenosti i sigurnosti pojedinaca trećina građana očekuje veliko napredovanje, a druga trećina nazadovanje. Tek u jednom segmentu, poljoprivrednoj proizvodnji, većina je građana izrazito složna te očekuje nazadovanje hrvatskim članstvom u EU-u. Poljoprivredna proizvodnja prepoznata je kao jedno od najosjetljivijih područja u cjelokupnom procesu približavanja Hrvatske Europskoj uniji.

Za razliku od sličnih istraživanja prethodnih godina ovo je istraživanje pokazalo kako su građani prilično zaočupljeni ekonomskim temama i životnim standardom. Nekadašnje prioritete teme, poput gubitka nacionalnog identiteta, očuvanja suverenosti i hrvatskog jezika ne predstavljaju više problem ili prijetnju u odnosima s EU-om.

Na pitanje – na kojim područjima Hrvatska može najviše profitirati ulaskom u Europsku uniju dobili smo sljedeću rang-ljestvicu (ispitanici su navodili po 3 područja):

Kvalitetnije obrazovanje	–	32%
Zaštita okoliša	–	27%
Poboljšanje životnog standarda	–	25%
Jačanje pravne države	–	23%
Pad nezaposlenosti	–	20%

Učinkovite javne institucije	–	17%
Smanjenje korupcije	–	17%
Bolja zdravstvena skrb	–	14%
Povećanje izvoza hrvatskih proizvoda	–	14%
Kvalitetnija socijalna zaštita	–	13%
Bolja nacionalna sigurnost	–	10%
Sigurnost građana	–	9%
Mogućnost prodaje nekretnina	–	8%
Zaštita poljoprivredne proizvodnje	–	7%

Na pitanje – na kojim područjima Hrvatska može očekivati negativne učinke ulaska u Europsku uniju dobili smo sljedeću rang-ljestvicu (ispitanici su navodili po 3 područja):

Poljoprivredna proizvodnja	–	44%
Životni standard građana	–	32%
Prodaja nekretnina	–	25%
Razina (ne)zaposlenosti	–	24%
Zdravstvena skrb	–	22%
Izvoz hrvatskih proizvoda	–	21%
Socijalna zaštita	–	19%
Sigurnost građana	–	14%
Nacionalna sigurnost	–	11%
Razina korupcije u javnim institucijama	–	8%
Zaštita okoliša	–	8%
Učinkovitost javnih institucija	–	6%

Kako bismo temeljitije utvrdili očekivanja i strahove prisutne u hrvatskoj javnosti u pogledu Europske unije, ispitanicima je ponuđeno još nekoliko tvrdnji koje su posljednjih godina češće prisutne u hrvatskoj javnosti.

Slika 8. Ocijenite navedene tvrdnje o mogućim posljedicama hrvatskog članstva u EU-u

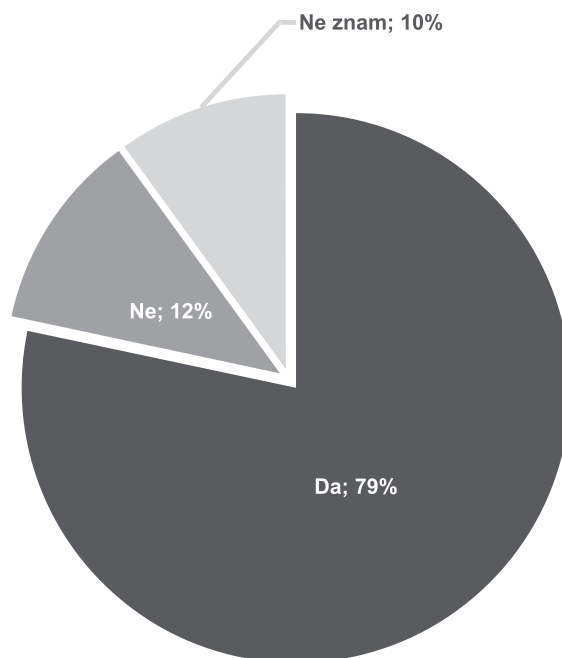
	Potpuno se ne slažem	Ne slažem se	I slažem se i ne slažem	Slažem se	Potpuno se slažem	Ne znam
Hrvatska će izgubiti svoj nacionalni i kulturni identitet	13,5%	32,8%	18,7%	23,7%	7,5%	3,9%
Hrvatski će jezik biti marginaliziran ulaskom u EU	13,6%	36,5%	17,1%	22,6%	6,3%	3,9%
Ulaskom u EU Hrvatska će izgubiti svoj suverenitet	11,6%	33,7%	21,0%	20,7%	6,6%	6,3%
Članstvo u EU-u omogućit će Hrvatskoj da postane utjecajniji čimbenik u međunarodnim političkim i gospodarskim trendovima	8,8%	21,7%	24,8%	30,5%	3,7%	10,7%
Članstvom Hrvatske u EU-u značajno će se smanjiti nezaposlenost	11,0%	31,1%	25,1%	23,7%	2,7%	6,4%
Poplava inozemnih proizvoda uništiti će hrvatsko gospodarstvo	2,1%	14,4%	23,6%	35,5%	17,1%	7,2%
Cijene potrošačke robe značajno će porasti	1,5%	8,1%	13,2%	47,6%	23,3%	6,3%
Članstvo u EU-u uništiti će hrvatsku poljoprivredu	2,2%	15,3%	22,5%	29,9%	23,8%	6,4%
Korupcija će se značajno smanjiti	6,6%	22,8%	24,6%	29,1%	5,5%	11,4%
Javne institucije postat će značajno efikasnije	4,8%	14,3%	26,4%	35,8%	7,0%	11,8%

Tijekom istraživanja nametnulo se nekoliko tzv. osjetljivih pitanja, odnosno svojevrstnih prijetnji. Jedno je od njih već spomenuto očekivanje da će se hrvatska poljoprivredna proizvodnja suočiti s velikim problemima onog trenutka kad Hrvatska postane članica EU-a. Oko 54% hrvatskih građana očekuje da će hrvatska poljoprivreda imati mnogo problema nakon ulaska u

EU, pa čak i da će EU uništiti hrvatsku poljoprivrednu proizvodnju. Negativna očekivanja uglavnom su prisutna kod starijih ispitanika, manje obrazovanih građana s nižim prihodima, građana iz sjeverne Hrvatske, Like, Banovine te stanovnika ruralnih područja.

Sljedeće pitanje vezano je za prodaju nekretnina strancima. Oko 40% ispitanika doživljava mogućnost kupnje

Slika 9. Vjerujete li da će stranci nakon ulaska Hrvatske u EU početi masovno kupovati nekretnine u Hrvatskoj?

nekretnina od strane stranih državljana kao nešto negativno. Sedamdeset devet posto ispitanika očekuje masovnu kupnju nekretnina od strane stranih državljana nakon ulaska Hrvatske u EU. Stavove građana o prodaji nekretnina strancima možemo ilustrirati činjenicom da je 48% ispitanika izjavilo da ne bi prodalo svoju nekretninu strancima čak i kada bi oni ponudili mnogo višu cijenu od realne. Dvadeset posto ispitanika očekuje da stranci plate čak 50% veću cijenu od domaćih kupaca kako bi stekli vlasništvo nad nekom nekretninom na teritoriju Hrvatske.

Poplava uvoznih proizvoda sljedeće je ključno pitanje. Oko 53% građana očekuje poplavu uvoznih proizvoda na hrvatsko tržište naspram 17% onih koji to ne očekuju. Taj se strah čini neopravdanim jer je Hrvatska već preplavljena

inozemnim proizvodima i trgovačkim centrima. Tu postoji veliko razmimoilaženje u mišljenju onih koji podupiru hrvatsko članstvo u EU-u i onih koji ga ne podupiru: 74% protivnika Europske unije slaže se s tvrdnjom o poplavi uvoznih proizvoda, dok je postotak među zagovarateljima EU-a tek 34 posto.

Građani prilično realno počinju sagledavati pitanja očuvanja nacionalnog suvereniteta, identiteta i jezika te se ta pitanja više ne pojavljuju kao potencijalne prijetnje koje sa sobom donosi članstvo u Europskoj uniji. Čini se da hrvatski građani počinju sagledavati Europsku uniju puno kritičnije, ali i realističnije.

Informiranost i načini informiranja o Europskoj uniji

Kako bismo provjerili razinu informiranosti i znanja o funkcioniranju Europske unije, njezinih organizacija i odnosa unutar EU-a, u sklopu istraživanja postavljeno je 16 testnih pitanja. Rezultati pokazuju da velik broj građana ne zna odgovor na neka od ključnih pitanja koja su im postavljena, što ukazuje na nisku razinu znanja građana o Europskoj uniji. Manje informirani građani mogu se dovesti u korelaciju s nižom potporom ulasku Hrvatske u EU. Istraživanje je pokazalo da manje znanja o Europskoj uniji imaju žene, građani stariji od 60 godina, ispitanici koji su završili samo osnovnu školu, kućanice i umirovljenici. Manju razinu informiranosti o EU-u pokazuju i

stanovnici mjesta s manje od 2000 stanovnika te ispitanici iz Dalmacije. Važan je pokazatelj i činjenica da ispitanici koji imaju više znanja o europskim integracijama, odnosno bolje obrazovanje i viši životni standard pokazuju veću spremnost za potporu ulasku Hrvatske u Europsku uniju.

Osim objektivnog znanja ispitanika bilo nam je važno utvrditi i njihove subjektivne osjećaje o vlastitoj informiranosti o Europskoj uniji. Čak 37 posto ispitanika priznaje da je vrlo loše informirano o EU-u, 44% smatra se prosječno informiranima, dok se samo 4% građana smatra dobro informiranima o načinu na koji EU funkcionira.

Za pretpostaviti je da nepoznavanje funkcioniranja Europske unije značaj-

Slika 10. Koliko ste preko sljedećih komunikacijskih kanala naučili o Europskoj uniji?

	Mnogo	Nesto, ali ne dovoljno	Malo	Ništa	Ne znam
Televizija	34%	41%	21%	4%	1%
Dnevni tisak	17%	36%	27%	19%	1%
Razgovori s prijateljima i rodbinom	10%	33%	35%	21%	2%
Radio	7%	31%	36%	25%	1%
Internet	4%	8%	13%	72%	3%
Poslovni kontakti	3%	9%	19%	66%	3%
Časopisi	2%	8%	14%	72%	3%
Brošure MVPEI-a	1%	3%	7%	85%	4%
Brošure Delegacije EK	1%	2%	6%	88%	4%

no pridonosi padu potpore ulasku Hrvatske u tu zajednicu.

Kada govorimo o povećanju razine informiranosti građana o pitanjima EU-a, važno je ustanoviti kojim se izvorima oni koriste za prikupljanje informacija o Europskoj uniji. Rezultati su pokazali da građani znanje o EU-u uglavnom stječu preko televizije. Sljedeći je način dnevni tisak i radijske postaje. Osim preko medija građani su informacije razmjenjivali razgovorom sa svojim prijateljima i rođacima, što se pokazalo vrlo značajnim izvorom saznanja o EU-u. Internet i novinski časopisi mediji su koji su zanemarivi u stjecanju informacija o Europskoj uniji. Nadalje, velik broj ispitanika nije dobio nikakve korisne informacije iz brošura pripremljenih od strane Ministarstva vanjskih poslova i europskih integracija te Delegacije Europske komisije u Hrvatskoj.

Zaključak

Budući da hrvatski građani svoja stajališta o ulasku Hrvatske u Europsku uniju ne temelje na racionalnoj analizi troškova i koristi, nego više na temelju prilično površnih saznanja o funkcioniranju Europske unije i poimanja odnosa EU-a prema Hrvatskoj, vidljivo je da upravo percepcija ima značajnu ulogu u odnosu prema eventualnom hrvatskom pristupanju Europskoj uniji. Zapravo, formiranje stajališta hrvatskih građana o Europskoj uniji prilično je složen fenomen kroz koji se prelama ju različiti aspekti aktualne društvene, političke, gospodarske i socijalne stvarnosti Hrvatske, ali i njezine suvremene povijesti. Pitanja poput hrvatskog identiteta, stvaranja hrvatske države, Domovinskog rata i djelovanja Haškog

suda, odnosno povezanost Europske unije s tim pitanjima uvelike određuju trenutačnu percepciju Europske unije u Hrvatskoj. Drugi važan čimbenik u formiranju stajališta o EU-u pa i stvaranja pogrešne percepcije o toj zajednici jest slaba informiranost građana o svim aspektima funkcioniranja Europske unije.

Hrvatski građani Europsku uniju percipiraju više kroz njezine institucije u Bruxellesu, a manje kao zajednicu država. Njihova je percepcija u znatnoj mjeri određena, ali i opterećena odnosom Europske unije i pojedinih zemalja članica prema Hrvatskoj. Iz tog odnosa dobrim dijelom izvire i očekivanja, odnosno strahovi od ulaska Hrvatske u Europsku uniju. S druge strane, na te strahove i očekivanja utječe i loša informiranost hrvatskih građana, odnosno stereotipi prisutni u hrvatskoj javnosti, o čemu svjedoče, među ostalim, i strah od "uništenja" hrvatske poljoprivrede, povećanja broja inozemnih proizvoda te "rasprodaje" hrvatskih nekretnina na Jadranu. Zanimljivo je da hrvatski građani prednosti ulaska u Europsku uniju vide u kvalitetnijem obrazovanju, zaštiti okoliša, jačanju pravne države i smanjenju korupcije, a ne u poboljšanju osobnoga životnog standarda. A upravo ekonomska pitanja počinju igrati sve važniju ulogu u odnosu prema Europskoj uniji, za razliku od tema poput hrvatskog suvereniteta, identiteta i očuvanja hrvatskog jezika, koje su bile dominantne, kao strahovi, u istraživanjima prethodnih godina.

Iz svega navedenog moguće je zaključiti kako bi se promjenom percepcije Europske unije u hrvatskoj javnosti promijenio i odnos u pogledu potpore ulasku Hrvatske u EU. Promjena te percepcije moguća je na dva načina: kva-

litetnijim informiranjem i educiranjem hrvatskih građana o svim aspektima funkcioniranja Europske unije i mogućnostima koje Hrvatska može ostvariti kao članica te zajednice (u čemu najznačajniju ulogu igraju hrvatski me-

diji, posebice televizija) te "prisnijim" odnosom Europske unije, odnosno njezinih institucija i zemalja članica prema Hrvatskoj (kako bi se hrvatski građani osjećali dobrodošlim stanovnicima EU-a).

LITERATURA

- Bagić, D. i Šalinović, A. (2006) Analiza troškova i koristi kao čimbenik potpore građana ulasku Hrvatske u Europsku uniju, u: K. Ott (ur.) *Pridruživanje Hrvatske Europskoj uniji: izazovi sudjelovanja*. Zagreb: Institut za javne financije/Friedrich Ebert Stiftung.
- Carey, S. (2002) Undivided Loyalties: Is National Identity an Obstacle to European Integration? *European Union Politics* 3 (4).
- Cichowski, R. (2000) Western Dreams, Eastern Realities: Support for the European Union in Central and Eastern Europe. *Comparative Political Studies* 33 (10).
- Finkielkraut, A. (1992) *Kako se to može biti Hrvat?* Zagreb: Ceres.
- Gabel, M. i Palmer, H. (1995) Understanding variation in public support for European integration. *European Journal of Political Research* 27 (3).
- Goluža, M. (2001) Promidžba Hrvatske u svijetu, u: Branimir Bilić, *Misli 21. stoljeća*. Zagreb: Globus.
- Lasić, S. (1992) *Tri eseja o Evropi*. Zagreb: Hrvatsko vijeće europskog pokreta.
- McLaren, L. M. (2002) Public Support for the European Union: Cost/Benefit Analysis or Perceived Cultural Threat? *The Journal of Politics* 64 (2).
- Novosel, P. (1991) Europa 92. i Hrvatska 91, u: *Novinarstvo i Europa 92*. Zagreb: Alinea.

The Perception of the European Union Among the Croatian Public

SUMMARY Attitudes of Croatian citizens towards the European Union and the outcome of the future referendum on the entry of the Republic of Croatia into this Community will be directly influenced by their perception of the European Union. By examining the perception of the European Union among the Croatian public, we can identify sticking points in the relationship between the European Union and Croatia, identify the causes of the decline of support of Croatian citizens for the entry of Croatia into the European Union

and understand the possibility of changing this perception. Through an analysis of the relations between Croatia and Europe during the last two decades, the author notes the foundations of today's perception of the European Union in the relations between Croatia and Europe during the collapse of Yugoslavia in 1991 and the creation of the Republic of Croatia. Today's perception of the European Union is determined not only by specific expectations (benefits and detriments) in various aspects of social and economic life, but by general impressions of citizens about the European Union and Europe's treatment of Croatia. The study reveals that the level of expectations, i.e., of hopes and fears and stereotypes concerning the European Union, is also determined by an insufficient level of information of citizens about various aspects of the workings of the European Union.

KEYWORDS European Union, Croatia, public opinion, perception